

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE TÜRKİYE'DE BOŞANMA

Yrd.Doç.Dr. Berrin EYCE*

GİRİŞ

Toplumların pek azında evlilik ölüm yoluyla sona ermektedir. Tarihsel süreç içinde toplumlar ailenin kuruluşuna ve evliliğin gerçekleşmesine ilişkin nasıl kurallar ortaya çıkarmışlarsa, evliliği sona erdirmeye ilişkin kuralları da meydana getirmişlerdir. Her toplumun sosyo-kültürel yapısının belirlediği bu kurallar, toplumların gelişip karmaşıklaşmasıyla beraber başlangıç biçimi olan informal kontrol sürecinden çıkıp, formal kontrol süreci olarak hukuk düzleminde yerini almıştır.

Evliliğin boşanmayla sonlanması ile toplum tipleri arasındaki ilişki incelendiğinde; geleneksel toplumlarda evliliğin boşanma yolu ile sonlanmasının oldukça güçleştirildiği,¹ buna mukabil endüstriyel toplumlarda boşanma yolu ile evliliğin sona ermesinin yüksek oranlarda gerçekleştirildiği ileri sürülebilir. Bir başka anlatımla boşanma oranları ile toplumun endüstrileşme düzeyi arasında anlamlı bir korelasyon olduğu söylenebilir.

Türkiye, yukarıdaki görüş açısından incelendiğinde boşanma oranları bakımından geleneksel bir toplum özelliği göstermektedir. Oysa sosyal değişme açısından hızlı bir tempoya sahip olan Türkiye'de endüstrileşme, sanayileşme ve kentleşme gibi sosyal süreçlerin yanı sıra teknolojik ilerleme, tarımda mekanizasyonun önem kazanması gibi değişmelere bağlı olarak modern özellikler de ağırlıklı olarak

* S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Kırsal-tarımsal özelliklerin hakim karakter olarak ortaya çıktığı toplumlarda, ailenin sürekliliği, toplumun devamlılığı açısından da önem kazanmaktadır. Bu bakımdan, aile üyelerinin sayısının çocuk sahibi olma vasıtasıyla artırılması, hem ailenin hem de toplumun güvenliğini sağlayan bir mekanizma olmaktadır. Bu durum ise sosyal yapıda ailenin dağılmasını engelleyen informal kontrol mekanizmalarının oluşmasını beraberinde getirmektedir. Böyle bir sosyo-kültürel yapıda boşanmaya ancak özel hallerde izin verilebilmektedir.

gözlenebilmektedir. O halde evliliklerin boşanma yoluyla sona ermesi ile toplumun gelişme düzeyi arasında ilişki kurmak Türkiye açısından problemler ortaya çıkarmaktadır. Bu sebeple bu çalışmada, boşanma, toplumların ister geleneksel, ister modern, isterse de geleneksel ve modern öğelerin iç içe geçtiği eklemelenmiş toplum özelliği gösterebilir², sosyo-kültürel yapı içinde ele alınıp değerlendirilerek, Türkiye'deki boşanmalar demografik faktörler çerçevesinde incelenecektir.

I. SOSYO-KÜLTÜREL YAPI

Toplum kendisini meydana getiren alt sosyo-kültürel sistemlerin bütünüdür (Arslantürk ve Amman 2000:231). Sosyo-kültürel yapıyı tanımlayabilmek için, öncelikle yapının tanımlanması gerekmektedir. "Yapı, bir bütünü oluşturan parçaların veya unsurların birbirleri ile ve bütün ile olan etki-tepki ilişkileri, karşılıklı bağlantıları yani etkileşimleridir" (Dikeçliğil 1997:652). Kısaca ifade etmek gerekirse yapı, bir etkileşim örüntüsüdür.

Kültür en genel anlamda hayat tarzının kendisidir. "Kültür bir milletin duygu,düşünce, davranış kalıplarını, belirli dönemlerde bilgi ve beceri birikimlerini, kendi varlığı hakkındaki tarih bilincini ve milletin belirginleşen objektif sosyal yapısına sahip olan sistemler bütünüdür, din ahlak, hukuk, dil, san'at, edebiyat ile ekonomik, teknolojik kurumların biçim ve fonksiyon içeriklerini kapsayan bir bütün halindeki hayat tarzlarıdır (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Başkanlığı 1986).

Kültür bir zaman süreci içinde toplumun sosyal tarihi içinde oluşan ve tekrarlanarak kalıp halini alan davranışların etkileşmelerin duygu ve düşüncelerin temelini teşkil eder. "Sosyo-kültürel yapı adını verdiğimiz mücerret olgu bu tekrarlanan davranış kalıplarının, yani sosyal normların zaman içinde tekrarlanarak meydana getirdiği sosyo-kültürel kurumların karşılıklı etkileşmesi sonucunda oluşan bir dengenin adıdır (Nirun ve Özönder 1988:339). Bir başka ifade ile sosyo-kültürel yapı makro-mikro bütün etkileşim düzlemlerinde, davranışsal ve bilişsel boyutların birbirlerinden ayrılmazlığı düşüncesini içerir (Dikeçliğil 1997:651). Her sosyo-kültürel yapı değişme ve dinamizm içindedir.

² Bilimin amaçlarından biri de genellemeler yapmaktır.(Sencer ve Irmak 1984:36-37, Yıldırım 1991:103-112). Genelleme, çok sayıda ve ilk bakışta dağınık görünen olguları düzenli bir ilişkiye bağlayarak özetleme fonksiyonu yanında bu olguları açıklama fonksiyonuna da sahiptir. Ayrıca sosyal bilimlerde karşılaştırma yönteminin önemini de(Armağan 1983:49) göz önüne aldığımız da bu çalışmada toplumlar üç ana grupta -geleneksel, modern ve eklemelenmiş- ideal tip olarak değerlendirilmiştir. Bu ideal tiplerin yanı sıra boşanmayı belirleyen etkilerin sosyo-kültürel yapıların özelliklerinden kaynaklandığı var sayılmıştır.

Sosyo-kültürel yapı içinde etkileşimlerin düzenliliği temel normlar vasıtasıyla sağlanır. “Normlar, bir kültür yapısı içinde yer alan sosyal ilişki ve etkileşimleri tahmin edilebilir, daha önceden beklenebilir hale getirebilir. Bu sayede bir örgü meydana gelerek aile, inanç, iktisat, eğitim, siyaset gibi temel sosyal kurumlar ve bunların karşılıklı etkileşme ve bütünleşmeleri sonunda sosyo-kültürel yapı meydana gelir. Bu bütünleşmiş yapının muhtevası kültürdür ve her millete has, tarih içinde tekrarlanan görenek, gelenek, adet, örf gibi unsurların bileşkesinden müteşekkildir” (Nirun ve Özönder 1988:340-341)

Fertler toplumun sosyo-kültürel normlarına uyarak bir davranış bütünlüğü elde ederler(Arslantürk ve Amman 2000:268).

II. AİLE EVLİLİK VE BOŞANMA

Birleşmiş Milletler(1967) “aile, kan, yasa ve evlilik yoluyla birbirlerine belirli derecelerde akrabalıkları bulunan hane halkı üyelerinden meydana gelir” biçiminde bir tanım yaparken, Türkiye koşulları dikkate alınarak “aile, kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan fertlerden oluşan, fertlerin cinsel, psikolojik sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçların karşılandığı, fertlerin toplumsal uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği temel bir toplumsal birimdir”(Türk Aile Yapısı 1989:4) DPT Aile Özel İhtisas Komisyonunu getirdiği tanımdır.

Aile tanımları yapılırken ister bu tanım yukarıda yer aldığı biçimde komisyon tanımları olsun isterse araştırmacıların ortaya koyduğu tanımlar olsun³, tanımların çerçeve farklılıkları, araştırmacının bakış açısı kadar, içinde buldukları toplumların sosyo-kültürel yapılarının farklılıklarından da kaynaklanmaktadır. Çünkü tanım teorik düzlemde araştırmacının analizini kolaylaştırmada işe yararken aynı zamanda içinde bulunduğu toplum için de pratik yarara sahip olmak durumundadır. Bu bağlamda Türkiye’nin sosyo-kültürel yapısı göz önüne alındığında “aile, kan bağıyla başlayan ve evlilikle kurulan asli bir birimdir” (Eyce 2000:225) olarak tanımlanabilir. Sosyal gelişme sürecinde, ailenin yapı ve fonksiyonları bir süreklilik göstermesine karşın⁴, geniş aile biçiminin hakim olduğu kırsal-

³ Çeşitli aile tanımları için bkz(Gökçe 1976).

⁴ Geniş ailede dahi aileyi meydana getiren asıl unsur anne-baba ve evlenmemiş çocuklardır. Türkiye’de geniş aileler üstünde yapılan çeşitli çalışmalar gösteriyor ki, geniş aileler, birden fazla küçük ailenin aynı avluya açılan ayrı hanelerinde yaşamaktadırlar. Gündüz ortak işlerde geniş aile üyeleri bir araya gelirken akşam her bir küçük aile zamanı kendi hanesinde geçirmektedir. Günümüz kent hayatında bu durum ya aynı apartman içinde farklı dairelerde ya da aynı sokakta farklı apartmanlarda oturmak biçiminde gözlenebilmektedir. Ayrıca

geleneksel toplumlarda, aile, fertlerin fizyolojik, psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayan, toplum açısından üretim ve tüketim organizasyonlarını gerçekleştiren bağımsız bir birim olarak (Gökçe 1976:60-61) bulunurken, çekirdek ailenin hakim olduğu kentsel-modern toplumlarda, aile, sevgi ve bağlanma duygularını karşılayan psikolojik fonksiyonun yanı sıra sosyalleştirme ve nesli devam ettirme gibi fonksiyonlarda yoğunlaşmış (Özbay 1984, Nirun 1994:19), bir tüketim birimidir (Nirun 1994:21).

Aile gibi evlilik de toplumların örf, adet ve yasal düzenlemelerine uygun olarak tanımlanmıştır(Gökçe 1990:385-386). Birleşmiş Milletler Nüfus Komisyonu, ıstatistik ve demografik açıdan karşılaştırma yapma imkanı verecek bir tanımlamayla, evliliği "erkek ile kadının yasal birleşmesinin oluşturduğu bir kurum" olarak kabul etmiştir (Evlenme İstatistikleri 1987). Bu çalışma çerçevesinde evlilik, iki yetişkinin (kadın-erkek) toplum tarafından ve hukuki açıdan onaylanan ve tanımlanan bir birliği olarak tanımlanabilir. Ve evlilik hukuksal tanımlama ile başlar.

Her toplum aileye kurumsal bir değer kazandırmak amacıyla evlenmeyi kendine özgü çeşitli normlarla çerçevelemiştir. Bu normlar örf ve adetlerle ve törenler aracılığıyla fonksiyonel bir nitelik kazanır. Toplum, evlenme yaşı, evlenmenin yapılış biçimi, ev düzeninin nasıl kurulacağı, hediyenin türü, miktarı, sunuluş biçimi, evlilerin oturacağı yer, birbirlerine ve yakınlarına karşı tutum ve davranışlarının nasıl olacağı ve boşanmanın koşullarını belirler (Tolan 1975:214).

Aile bir yanıla evliliğe dayandığı halde, aile tipleri ile evlilik biçimleri arasında birebir bir ilişki olduğu anlamına gelmemektedir. Bir başka anlatımla, eş sayısına göre belirlenen monogami ya da poligami evliliklerle belirli aile tipleri (anaerkil-babaerkil) arasında, veyahut egzogami ya da endogami ile geniş aile ya da küçük aile arasında bir ilişki kurmak mümkün değildir.

Aile birliğini ve sürekliliğini evlilik kurumuyla sağlar. Aile de ortaya çıkan sorunlar ailenin devamlılığını kesintiye uğratacak noktaya gelmişse, evlilik birliğini meydana getiren eşler evliliği devam ettirmek istemiyorlarsa, evlilik nasıl bir hukuksal tanımlama ile başlamışsa yine hukuksal bir tanımlama ile sona erer.

bugünün küçük/çekirdek ailesinin fonksiyonları aynı zamanda geniş ailenin de fonksiyonları idi. Bugün sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeye koşut olarak geniş ailenin bazı fonksiyonları toplumdaki diğer kurumlar tarafından yüklenilmiştir.

Birleşmiş Milletler İstatistik Komisyonu boşanmayı “erkekle kadının yeni bir evlenmeyi mümkün kılabilecek bir şekilde kanuni veya dini olarak ayrılmaları suretiyle evlilik müessesesinin hukuki bir kararla sona ermesi” şeklinde kabul edilmesini tavsiye etmiştir (Cillov 1990:77)

Aile birliği eşlerden birinin ölümü ile son bulmuşsa buna evliliğin tabii olarak son bulması denir (Cansel 1977:71). Boşanma, evliliğin hakim kararı ile sona ermesidir (Çakın 1999:2). Boşanmanın olmadığı, ancak eşlerin ayrı yaşadığı durumlar da mevcuttur ve boşanma gibi ayrılığa da hakim karar verir (Oğuzoğlu 1956:83). Ancak evlilik hukuksal bir başlangıca sahip değilse, sona ermesi de hukuksal olarak gerçekleşmemekte (Topçuoğlu 1977:54-55) ve bu durumda istatistiksel verilerde karanlık sayıların artışı beraberinde getirmektedir.

Boşanma hukuksal bir süreç olarak ortaya çıksa da, şayet toplum tarafından onaylanan sebepler mevcut değilse⁵, evliliğin sona erdirilmemesi yönünde sosyal baskının miktarı artış göstermektedir. Bu bağlamda boşanma, eşlerden birinin veya her ikisinin iradesi ile toplumda geçerli örf ve adetlere ve/veya hukuka göre evlilik birliğinin sona erdirilmesidir.

III.TÜRKİYE’DE BOŞANMA

Boşanma evlilik kadar eski bir tarihe sahiptir. Örneğin, Babil yasalarına göre evlenme akdine nafakasız boşanma hakkı konulabiliyordu. Eski Filistin’de, Yunan ve Roma’lılarda da boşanma vardı. Cermenlerde ve İslam Hukukunda boşanma mevcuttu (Oğuzoğlu 1956:83). “Batıda pek çok yüzyıldır, evlilik hemen hemen bozulamaz diye görülmüştür. Boşanmaya, ancak çok sınırlı durumlarda, evliliğin sürmesi artık olanaksız olduğunda izin verilmekteydi...bunlar artık yalıtılmış örneklerdir” (Giddens 2000:156).

Batıda pek çok ülkede boşanmanın çok daha kolaylaşması yönünde yasal tedbirler alınmaktadır. Hatta herhangi bir “hata yokluğu”nu benimseyen boşanma yasaları ilk kez 1960’ların ortalarında uygulanmaya başlamıştır. İngiltere’de “Hata yokluğu ilkesi” 1996’da kabul edilen yeni bir yasa ile (ilk yasa 1969’da çıkarılmıştır) daha da sağlamlaştırılmıştır (Giddens 2000:156). Türkiye’de ise 3444 sayılı kanunla 1988 yılında Medeni Kanun’un 134. Maddesi değiştirilmiş ve bazı şartlarla bu ilkeye yer verilmiştir. Buna göre evliliğin en az bir yıl sürmüş olması şartıyla, eşlerin

⁵ Ki sebepler oluşsa da toplum evliliğin devamlılığı yönünde üyelerine baskı yapabilmektedir.

birlikte başvurmaları ya da birinin başvurusunu öteki eşin kabul etmesi halinde boşanmaya hükmedilebilecektir⁶.

Boşanmalar Batıda özellikle ikinci dünya savaşının bitiminden hemen sonra artar ve 1950'lerde düşüş göstermeye başlar. 1950-1960 yılları arasında boşanmalar hemen hemen aynı kalmasına karşın 1960'dan 1980'e kadar -çıkarılan yasaların etkisiyle de- hızla iki katına erişmiştir. Boşanmalar, 1980'den günümüze kadar belli bir ölçüde istikrar kazanmış görünümle tablo I'e yansımaktadır. Tablo I'de bazı ülkelerin yıllara göre kaba boşanma oranları yer almaktadır.

Tablo I:Seçilmiş Ülkeler Ve Kaba Boşanma Oranları

A.B.D.	1988	4.80	1997	4.34
Rusya	1988	3.35	1998	3.42
Almanya (Doğu)	1989	3.01	-	-
Almanya (Batı)	1988	2.09	1997	2.29
İngiltere	1988	2.89	1996	2.91
Mısır	1985	1.63	1997	1.14
İsveç	1989	2.20	1997	2.37
Finlandiya	1989	2.93	1998	2.67
Kanada	1987	3.05	1996	2.41
Avusturya	1989	0.20	1998	2.21
Bulgaristan	1988	1.38	1998	1.26
İsviçre	1989	1.95	1996	2.29
Norveç	1988	2.09	1997	2.26
Japonya	1989	1.29	1998	1.92
Yugoslavya	1989	0.89	1997	0.75
Fransa	1987	1.91	1996	2.01
Belçika	1986	1.86	1998	2.59
İsrail	1988	1.25	1996	1.51
Romanya	1989	1.55	1998	1.78
Suriye	1988	0.75	1997	0.77
Yunanistan	1986	0.87	1998	0.80
Türkiye	1990	0.46	1999	0.49

DİE Boşanma İstatistikleri 1990-1999

Boşanma oranları geniş çapta ülkelerin boşanma kanunları ve ülke halkının inançlarıyla ilgilidir. Endüstriyel toplumlardaki boşanma oranlarının artışına etki eden bir çok sosyal ve kültürel faktörün yanı sıra, kanuni mevzuatta getirilen boşanma kolaylığı ile çiftlerin mutluluk arayışları, bir başka anlatımla evliliği ödüllendirici ve doyum sağlayıcı bir

⁶ Türkiye'de evliliklerin tümünün hukuksal bir başlangıca sahip yasa karşısında tanımlanmış evlilikler olarak kabul edilmesi söz konusu değildir. Halk arasında "imam nikahı" olarak telaki edilen ancak kanunen herhangi bir tanıma sahip olmayan evliliklerin bozulması istatistiklere yansımamaktadır. Bu bakımdan bu çalışmada verilen rakamlar, yasal evliliklerin yine yasal olarak son bulmaları ile ortaya çıkan boşanmalardır. Bu çalışmanın sınırları içinde yer almadığından yasal evliliklerin dışında gerçekleşen evliliklerin sonlanmasına ilişkin değerlendirmeler konu edilmemiştir. Ayrıca ayrı yaşama gibi hallerde bu çalışmanın kapsamı dışındadır.

ilişki haline getirme isteği, ilk evlilik yaşı ve evliliğin süresi, sosyo-ekonomik durum ve bölgesel farklılıklar da etki etmektedir. Bugün artık evlilik, mülkiyetin ve statünün kuşaktan kuşağa aktarılması isteğiyle pek bağlantılı değildir (Giddens 2000:157). Kadının ekonomik bakımdan daha bağımsız hale gelmesi, evliliğin sunduğu ekonomik güvencenin önemini yitirmesi ve genel refah artışına paralel olarak geçinme kaygısının giderek azalması da boşanma artışına etki eden faktörler olarak sıralanabilir.

Türkiye’de boşanmalara etki eden faktörleri en genel anlamda yukarıda yer alan çerçeve içinde değerlendirebiliriz.

Tarihsel süreç içinde Türklerde aile -kültürel sürekliliğe bağlı olarak-kutsal olarak değerlendirilmiş (Türkdoğan 1993) ve örf, adet, gelenek ve göreneklere göre aile çoğu kez ancak eşlerden birinin ölümüyle son bulmuştur. Sosyal ve kültürel gelişmelere paralel olarak sosyo-kültürel yapıda meydana gelen değişmelerin yanı sıra (aile toplumun merkezini oluşturma özelliğini devam ettirmekle birlikte), sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerin de değişmesiyle özellikle kentsel nüfus içinde evliliklerin boşanma yolu ile son bulması giderek artış göstermektedir. Ancak Tablo I’de yer alan ülkelerle Türkiye’nin boşanma oranını karşılaştırdığımızda, tüm değişmelere karşın boşanma oranının düşük düzeylerde seyrettiği görülmektedir. Buradan sanayileşme, kentleşme ve teknolojik değişmelere rağmen sosyal ve kültürel sürekliliğin devamlılığının boşanma düzeyinde etkin olduğunu ileri sürebiliriz.

1- Kanuni Mevzuat ve Türkiye’de 1980-99 Yılları Arası Boşanma Oranları⁷

Türkiye’de uzun zaman boyunca kanuni mevzuatın boşanmayı engelleyici olduğu ve buna bağlı olarak boşanmak isteyen evlilerin oranının oldukça yüksek olduğu tartışmaları içinde kalmıştır. Boşanmaların zor ve uzun yıllar alması, kanunda bazı değişikliklerin yapılması yolunda bir görüşün doğmasına yol açmış ve bu doğrultuda kanunda yapılan yeni düzenleme 12 Mayıs 1988 günü resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yapılan diğer düzenlemelerin yanı sıra, daha önce açılmış devam eden boşanma davaları, karara bağlanmış olmakla birlikte henüz kesinleşmemiş olanlar, yine reddedilmiş ve kararı kesinleşmiş olmakla birlikte kesinleşme tarihinden henüz üç yıl geçmemiş olanlar, boşanma sebeplerinden herhangi birine bağlı olarak üç yıl fiilen ayrı kalmış ve eşleriyle aralarında müşterek hayat yeniden kurulamamış ise, kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren altı ay

⁷ Bu kısımda yer alan veriler aksi iddia edilmedikçe DİE 1999 Boşanma İstatistiklerinden yararlanılarak yazılmıştır.

içinde başvurmaları halinde mahkemece boşanmalarına karar verilir. Ayrıca henüz boşanma davası açmamış olanlarda bu kanun kapsamına alınır, fakat beş yıl fiilen ayrı yaşama şartı getirilir. Aşağıda yer alacak tabloda bu kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren boşanmalarda ne oranda değişiklikler meydana geldiği de görülebilecektir.

Türkiye’de boşanmış nüfus istatistiklerden elde edilebildiği gibi, genel nüfus sayımlarından da elde edilebilir. Bu çalışmada istatistiklere yansıyan -mahkeme kararları ile ortaya çıkan- boşanma oranları demografik değişkenlere göre yorumlanacaktır. Demografik değişkenlere geçmeden önce 1980-1999 arasındaki boşanma oranları (Tablo 2) incelenecektir. 1980 yılında binde 0.36 olan boşanma oranı, 1981’de binde 0.34’de düşmüş, 82,83,85 ve 86 yıllarında binde 0.37 olarak seyrederken, 84 ve 87 yıllarında binde 0.35 olarak gerçekleşmiştir. 1988 kanunundan sonra boşanma oranları (1988’de binde 0.42’ye yükselmiş) bir miktar artış göstermesine karşılık 1999 yılına kadar oranlarda belirli bir istikrarın olduğu tabloya yansımıştır. Bu yıllar içinde en yüksek oran 1997 yılında binde 0.52 olarak gerçekleşmiştir.

1930’lu yıllarda itibaren Türkiye’deki boşanma oranları dikkate alınır, 1936 (binde 0.15)’dan itibaren yıldan yıla artan oranla 1950 -1960 döneminde boşanma oranlarında yükseliş meydana gelmiş (50’den itibaren yıl sırasıyla 0.38, 0.41, 0.43, 0.44, 0.44, 0.44, 0.46, 0.42, 0.43, 0.42, 0.40) ve sonra tekrar azalmaya⁸ başlamıştır. 1950-60 döneminin hızlı bir değişme dönemi olduğu, bir başka anlatımla kentleşmenin hız kazanmasının yanı sıra refah seviyesinde meydana gelen yükseliş ile açıklayabilmek mümkünken, 60’lı yıllardan itibaren ortaya çıkan azalma için bu çerçevede açıklama yapılması pek mümkün görülmemektedir.

Tablo2- 1980-1999 Kaba Boşanma Oranları (Binde)

1980	0.36	1990	0.46
1981	0.34	1991	0.48
1982	0.37	1992	0.47
1983	0.37	1993	0.47
1984	0.35	1994	0.47
1985	0.37	1995	0.48
1986	0.37	1996	0.48
1987	0.35	1997	0.52
1988	0.42	1998	0.51
1989	0.46	1999	0.49

DİE Boşanma İstatistikleri 1999

⁸ 1961- binde 0.37, 1962- binde 0.38, 1963- binde 0.38, 1964- binde 0.38, 1965- binde 0.39, 1966- binde 0.35, 1967- binde 0.34, 1968- binde 0.34, 1969- binde 0.31, 1970- binde 0.27, 1971- binde 0.30.

2-Coğrafi Bölgelere Göre Kaba Boşanmalar

1999 yılı itibariyle kaba boşanma oranları coğrafi bölgelere göre incelendiğinde, Ege Bölgesinin binde 0.84 ile en yüksek boşanma oranına sahip olduğu gözlenmektedir. Bu bölgeyi binde 0.54 ile İç Anadolu Bölgesi, binde 0.52 ile Marmara Bölgesi takip etmektedir. Akdeniz Bölgesinde bu oran binde 0.49 ile Türkiye ortalamasına sahipken, Karadeniz Bölgesi binde 0.45 ve Doğu Anadolu Bölgesi binde 0.19 olarak tespit edilmiştir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi ise binde 0.17 ile en düşük boşanma oranına sahiptir. 1980 yılında diğer bölgeler aynı sıralamada kalmak kaydı ile sadece Karadeniz Bölgesindeki kaba boşanma oranları Akdeniz Bölgesinden önce gelmektedir. Tablo3’de 1990-99 arasında bölgelere göre kaba boşanma oranları yer almaktadır.

Tablo 3 incelendiğinde, 1990-97 yılları arasında (1992 hariç), Marmara Bölgesi kaba boşanma oranları açısından ikinci sırada yer alırken 98-99 yıllarında üçüncü sıraya yerleşmiş olduğu görülmektedir. Bölgelerin kaba boşanma oranları Türkiye ortalamasıyla karşılaştırıldığında Ege, İç Anadolu ve Marmara Bölgelerinin Türkiye ortalamasının oldukça üstünde seyrettiği buna karşılık, Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgelerinin bu ortalamanın oldukça altında seyrettiği görülmektedir.

Tablo 3- Bölgelere göre Kaba Boşanma Oranları (Binde)

Yıl	Marmara	Ege	Akdeniz	İç Ana.	Karadeniz	Doğu Ana.	Güneydoğu
1990	0.56	0.74	0.39	0.53	0.39	0.14	0.17
1991	0.57	0.81	0.42	0.52	0.43	0.15	0.16
1992	0.52	0.74	0.43	0.57	0.46	0.13	0.16
1993	0.55	0.80	0.41	0.55	0.41	0.14	0.16
1994	0.58	0.75	0.40	0.54	0.41	0.13	0.17
1995	0.57	0.74	0.46	0.55	0.40	0.15	0.16
1996	0.53	0.82	0.47	0.53	0.43	0.15	0.19
1997	0.64	0.81	0.49	0.58	0.46	0.17	0.17
1998	0.56	0.83	0.51	0.59	0.44	0.16	0.19
1999	0.52	0.84	0.49	0.54	0.45	0.19	0.17

DİE Boşanma İstatistikleri 1999

Tek tek kentler açısından boşanma sayıları incelendiğinde, 1990 yılı itibariyle en yüksek boşanma gözlenen on kent sırasıyla İstanbul, İzmir, Ankara, Konya, Bursa, Manisa, Adana, Antalya, Balıkesir ve Samsun’dur. En düşük boşanmanın gerçekleştiği beş kent ise –en düşükten başlayarak sırasıyla- Hakkari, Bitlis, Ağrı, Muş, ve Bingöl kentleridir.

1999 yılında yukarıda yer alan sıralamada üç büyük kent haricinde değişikliğin olduğu istatistiklere yansıyan rakamlarla ortaya çıkmaktadır. En yüksek boşanmaların gözleendiği on kentin sıralaması, İstanbul, İzmir,

Ankara, İçel, Konya, Antalya, Eskişehir, Balıkesir, Hatay ve Gaziantep biçimindedir. Yine 1999 istatistiklerinde en düşük boşanmanın olduğu beş kent Hakkari, Muş, Bitlis, Gümüşhane, Bayburt'dur. Türkiye'de batıdan doğuya, güneyden kuzeye doğru gidildikçe boşanmalarda düşüşler ortaya çıkmaktadır. Sosyo-ekonomik ve demografik özellikler açısından bölgeler arasında var olan farklılıkların yanı sıra, Türkiye'deki coğrafi bölgeleri birer alt kültür grubu olarak değerlendirdiğimizde ortaya çıkan bu farklılıkların açıklanması kolaylık göstermektedir. Batıdan doğuya, güneyden kuzeye doğru gidildikçe, informal sosyal kontrol mekanizmalarının, fertler üstündeki etkisi artmaktadır. Bu durum sosyal baskı ile yüz yüze kalan fertler için boşanmalarda caydırıcı etki yaratmaktadır.

4-Demografik Değişkenlere Göre Boşanma

a-Cinsiyet Ve Yaş

1936-1958 yılları arasında istatistiklere yansıyan değerlere göre, boşanmaların erkeklerde en çok görüldüğü yaşlar 25-29 iken, kadınlarda 19-29 olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak yıllar itibariyle Türkiye'de boşanmaların hemen hemen yarısında erkek 25-34, kadın ise 20-29 yaşları arasında bulunmaktadır (Tablo 4). 1999 yılında boşanmaların yaklaşık yüzde 59'u 25-39 yaş grubu erkeklerde, 20-34 yaş grubu kadınlarda görülmüştür.

Tablo 4-Cinsiyet ve Yaş Grubuna Göre Boşanmalar

YIL	Y A Ş G R U P L A R I										Toplam
	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60+	
1990 E	252	2802	5892	5666	3961	2602	1628	1038	801	1070	25712
1990 K	1600	5272	6192	4686	3077	1800	1078	751	556	700	25712
1991 E	278	2714	6394	5830	4395	2806	1633	1127	818	1172	27167
1991 K	1620	5615	6460	4789	3482	2075	1112	790	503	721	27167
1992 E	269	2796	6125	5814	4471	2761	1715	1163	797	1222	27133
1992 K	1623	5759	6219	4962	3377	2109	1116	757	502	709	27133
1993 E	288	3077	6150	5929	4339	2898	1772	1131	795	1346	27725
1993 K	1688	6072	6148	5000	3329	2163	1225	823	511	766	27725
1994 E	272	2923	6363	5964	4467	2968	1872	1144	775	1293	28041
1994 K	1593	5892	6381	5016	3427	2283	1362	807	518	762	28041
1995 E	278	2874	6296	6246	4781	3234	2014	1183	770	1199	28875
1995 K	1595	5977	6293	5327	3871	2451	1450	772	480	659	28875
1996 E	264	2826	6422	6469	4831	3343	2145	1202	791	1259	29552
1996 K	1569	6082	6307	5388	3930	2589	1600	885	527	675	29552
1997 E	232	3099	6962	6934	5308	3908	2452	1482	942	1398	32717
1997 K	1701	6465	7129	5757	4436	3036	1847	1018	597	731	32717
1998 E	190	2736	6922	6793	5311	4026	2519	1462	865	1346	32167
1998 K	1619	6148	7043	5703	4558	3079	1815	969	523	710	32167
1999 E	250	2593	6667	6645	5225	3859	2589	1481	871	1360	31540
1999 K	1611	5923	6895	5614	4333	2974	1921	1014	559	696	31540

DİE Boşanma İstatistikleri 1999

Tablo 5- Eşlerin Yaşlarına Göre Boşanmalar

YIL	Erkeğin Yaşı Kadının Yaşından Büyük	Kadının Yaşı Erkeğin Yaşından Büyük	Yaşları Eşit	Toplam
1990 Sayı	1928	4434	1994	25712
1990 Oran	75,00	17,24	7,76	100
1991 Sayı	20594	4456	2117	27167
1991 Oran	75,81	16,40	7,79	100
1992 Sayı	21414	3662	2057	27133
1992 Oran	78,92	13,50	7,58	100
1993 Sayı	21067	4662	1996	27725
1993 Oran	75,99	16,81	7,20	100
1994 Sayı	21274	4655	2112	28041
1994 Oran	75,87	16,60	7,53	100
1995 Sayı	21893	4838	2144	28875
1995 Oran	75,82	16,75	7,43	100
1996 Sayı	22303	5080	2169	29552
1996 Oran	75,47	17,19	7,34	100
1997 Sayı	24733	5520	2464	32717
1997 Oran	75,60	16,87	7,53	100
1998 Sayı	24563	5348	2256	32167
1998 Oran	76,36	16,63	7,01	100
1999 Sayı	23940	5313	2287	31540
1999 Oran	75,90	16,85	7,25	100

DİE Boşanma İstatistikleri 1999

Boşanan kadınların erkeklere nazaran daha genç yaş yapısına sahip olması, kadınların erkeklere nazaran daha genç yaşta evlenmelerinden ve boşanmaların evliliğin ilk beş yılında (tablo 7) ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır.

Eşlerin yaşlarına göre boşanma yüzdesi incelendiğinde (tablo 5), 1999 yılı için yaklaşık %76’sında erkeğin yaşı kadının yaşından büyük, %16.85’inde kadın erkekten daha yaşlı ve %7.25’inde kadın ve erkek aynı yaşıdadırlar. Diğer yıllar içinde yüzdeler değişmesine karşılık, eşlerin yaşlarına göre boşanmalarda daima “erkeğin yaşı kadından büyük” en yüksek orana tekabül etmektedir. Bu Türkiye’deki evliliklerde erkeğin yaşının kadından daha büyük olmasından dolayıdır.

b-Öğrenim Durumu

Tablo 6 boşanmış kadın ve erkeklerin öğrenim durumlarını göstermektedir. Bu tablo incelendiğinde okuma-yazma bilmeyle boşanma sayısının hızlı bir artışı gösterdiği ortaya çıkmaktadır. İkinci ana grup ilkokul mezunlarında toplanmaktadır. Okuma-yazma bilmeyenlerin sayısının en düşük düzeyde kalması, boşanmalarda okuma-yazma bilmenin önemli bir faktör olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 6-Cinsiyet ve Öğrenim Durumuna Göre Boşanmalar

Ö Ğ R E N İ M D U R U M U

YIL	Okuma- yazma bilmeyenle r	Okuma Yazma Bilenler	Mezun Olmayan	İlkokul	Orta Okul ve Dengl	Lise ve Dengl	Yüksekokul ve Fakülte
1990 E	416	25296	1193	12606	5898	4628	971
1990 K	1274	24438	1945	13929	5026	3009	529
1991 E	388	26779	1117	13131	6457	5031	1043
1991 K	1147	26020	1847	14987	5187	3441	558
1992 E	493	26640	1146	13134	6145	5255	959
1992K	1143	25990	1800	15047	4913	3655	575
1993 E	473	27252	969	13112	6052	5955	1164
1993 K	1068	26657	1565	14581	5559	4253	699
1994 E	380	27661	934	11510	6742	7022	1453
1994 K	957	27084	1323	12844	6402	5652	863
1995 E	330	28545	820	11746	7249	7374	1356
1995 K	874	28001	1258	13183	6830	5904	826
1996 E	304	29248	912	11314	7343	8080	1599
1996 K	818	28734	1347	12705	7039	6692	951
1997 E	283	32434	882	12112	8069	9728	1643
1997 K	813	31904	1225	14046	8172	7421	1040
1998 E	105	32062	546	11394	7623	10307	2237
1998 K	39	32128	973	13338	7467	8935	1515
1999 E	279	31261	647	10971	7873	9850	1920
1999 K	755	30785	1045	12675	7323	8346	1396

DİE Boşanma İstatistikleri 1999

c-Evlilik Süresi

Türkiye’de boşanmaların yaklaşık %50’si evliliğin ilk beş yılında gerçekleşmektedir. Evlilik süresine göre boşanma oranlarını göstermek üzere oluşturulan tablo 7 incelendiğinde, en düşük oran henüz ilk yılını doldurmamış evliliklerde görülmektedir. Evliliğin ikinci yılında boşanma oranı yükselişe geçmekte ve evliliğin 6-10 yılları arasında en yüksek seviyesine ulaşmaktadır. 16 ve daha yukarı evlilik sürelerinde boşanma oranları tekrar yükselişe geçmektedir.

1999 yılı için tabloda yer alan değerlere göre 5 yıl ve daha az evlilik süresi içinde boşanma oranı %44.89, 6-10 yılları arası %22.79, 11-15 yılları arası %12.19 ve 16 ve daha fazla evlilik süresinde % 20.13 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 7-Evlilik Süresi

E V L İ L İ K S Ü R E S İ

YIL	-1	1	2	3	4	5	6-10	11-15	16+	Toplam
1990 Sayı	668	2692	2893	2244	1969	1715	5894	3228	4409	25712
1990 Oran	2,60	10,47	11,25	8,73	7,66	6,67	22,92	12,55	17,15	100
1991 Sayı	619	2428	2929	2372	2131	1843	6093	3750	5002	27167
1991 Oran	2,28	8,94	10,78	8,73	7,85	6,78	22,43	13,80	18,41	100
1992 Sayı	913	2772	2672	2324	2134	1680	5866	3775	4997	27133
1992 Oran	3,36	10,22	9,85	8,57	7,86	6,19	21,62	13,91	18,42	100
1993 Sayı	825	3178	3000	2557	2206	1785	5786	3517	4871	27725
1993 Oran	2,98	11,46	10,82	9,22	7,96	6,44	20,87	12,68	17,57	100
1994 Sayı	777	2835	3015	2393	2263	1973	5939	3560	5286	28041
1994 Oran	2,77	10,11	10,75	8,53	8,07	7,04	21,18	12,70	18,85	100
1995 Sayı	797	2887	3155	2543	2110	1934	6213	3700	5536	28875
1995 Oran	2,76	10,00	10,92	8,81	7,31	6,70	21,52	12,81	19,17	100
1996 Sayı	758	2986	3073	2541	2363	2021	6425	3621	5764	29552
1996 Oran	2,56	10,10	10,40	8,60	8,00	6,84	21,74	12,25	19,51	100
1997 Sayı	2525	3759	3076	2661	2347	2072	6759	3781	5737	32717
1997 Oran	7,72	11,49	9,40	8,13	7,17	6,33	20,66	11,56	17,54	100
1998 Sayı	1916	3883	3093	2517	2153	1950	6905	3781	5969	32167
1998 Oran	5,96	12,07	9,62	7,82	6,69	6,06	21,47	11,75	18,56	100
1999 Sayı	563	3197	3297	2706	2393	2000	7188	3846	6350	31540
1999 Oran	1,79	10,14	10,45	8,58	7,59	6,34	22,79	12,19	20,13	100

DİE Boşanma İstatistikleri 1999

d-Çocuk Sayısı

Tablo 8'e yansıyan değerlere göre, tüm yıllar içinde boşanmalarda çocuksuzluk en yüksek orana sahiptir. Bu sadece 1990-99 arası değil, tabloda yer almayan daha önceki yıllar içinde aynı şekildedir. Ve yine çocuk sayısının artışına paralel olarak boşanma oranları hızlı bir düşüşe sahiptir. Bu Türk aile yapısı içinde çocuğun değeri (Kağıtçıbaşı 1981) ve fonksiyonlarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Bir başka anlatımla

evliliklerin devam etmesinde çocuk eşleri birbirine bağlayan bir faktör olarak görülebilir.

Tablo 8-Çocuk Sayısı

Ç O C U K S A Y I S I								
YIL	Çocuksuz	1	2	3	4	5	6+	Toplam
1990 Sayı	11207	5859	4505	2199	1090	465	387	25712
1990 Oran	43,59	22,79	17,52	8,55	4,24	1,81	1,50	100
1991 Sayı	11234	6118	5100	2524	1268	491	432	27167
1991 Oran	41,35	22,52	18,77	9,29	4,67	1,81	1,59	100
1992 Sayı	11567	6266	4895	2448	1116	445	396	27133
1992 Oran	42,63	23,10	18,04	9,02	4,11	1,64	1,46	100
1993 Sayı	12582	6745	4662	2060	947	389	340	27725
1993 Oran	45,38	24,33	16,81	7,43	3,42	1,40	1,23	100
1994 Sayı	12725	6895	4862	2049	841	344	325	28041
1994 Oran	45,38	24,59	17,34	7,31	3,00	1,22	1,16	100
1995 Sayı	12934	7227	5152	2019	897	357	289	28875
1995 Oran	44,79	25,03	17,84	6,99	3,11	1,24	1,00	100
1996 Sayı	13354	7438	5171	2089	868	341	291	29552
1996 Oran	45,19	25,17	17,50	7,07	2,94	1,15	0,98	100
1997 Sayı	15128	8085	5794	2176	890	323	321	32717
1997 Oran	46,24	24,71	17,71	6,65	2,72	0,99	0,98	100
1998 Sayı	14546	8436	5620	2113	856	331	265	32167
1998 Oran	45,22	26,23	17,47	6,57	2,66	1,03	0,82	100
1999 Sayı	14002	8116	5772	2106	880	342	322	31540
1999 Oran	44,39	25,73	18,30	6,68	2,79	1,09	1,02	100

DİE Boşanma İstatistikleri 1999

1999 yılı içinde çocuksuzluk %44.39, 1 çocukluk %25.73, 2 çocuğun olması %18.30, 3 çocuk sahibi olma %6.68 ve 4 ve daha fazla çocuğun olması %4.90 olarak tablo 8'de yer almaktadır.

e-Boşanma Nedenleri

Türkiye'de boşanma sebeplerinin altı ana grupta toplandığını görüyoruz; Zina, cana kast ve pek fena muameleler, cürüm ve haysiyetsizlik, terk, akıl hastalığı ve geçimsizlik (Çakın 1999).

Son on yıllık trend incelendiğinde boşanma nedenleri arasında %90'ını aşan oranlarda geçimsizlik en önemli neden olarak ortaya çıkmaktadır. Geçimsizliği terk ve sonrasında zina takip etmektedir. Geçimsizliğin boşanmalarda en önemli faktör olarak ortaya çıkmasında sosyal ve kültürel yapının etkisinin yanı sıra, hukuki nedenlerde rol oynamaktadır. Türk sosyo-kültürel yapısı içinde aile "mahremiyet" in olduğu yerdur. Her ne kadar eşler boşanıyor olsalar da aileye ait mahrem bilgilerin dışarıya çıkmasını tercih etmemektedirler. Bu açıdan "geçimsizlik" nedeni mahkemeye yansıtılan neden olarak ortaya çıkmaktadır.

Tablo 9-Boşanma Nedenleri

B O Ş A N M A N E D E N L E R İ

YIL	Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer	Toplam
1990 Sayı	323	58	82	995	92	23416	737	25712
1990 Oran	1029	0,22	0,32	3,87	0,36	91,07	2,87	100
1991 Sayı	271	91	72	717	92	25497	427	27167
1991 Oran	1,00	0,33	0,27	2,64	0,34	93,85	1,57	100
1992 Sayı	221	79	97	678	98	25189	771	27133
1992 Oran	0,81	0,29	0,36	2,50	0,36	92,84	2,84	100
1993 Sayı	228	103	95	777	129	25580	813	27725
1993 Oran	0,82	0,37	0,34	2,80	0,47	92,27	2,93	100
1994 Sayı	215	90	65	719	105	26119	728	28041
1994 Oran	0,77	0,32	0,23	2,56	0,37	93,15	2,60	100
1995 Sayı	176	105	69	634	122	27096	673	28875
1995 Oran	0,61	0,36	0,24	2,20	0,42	93,84	2,33	100
1996 Sayı	171	63	85	583	109	27764	777	29552
1996 Oran	0,58	0,21	0,29	1,97	0,37	93,95	2,63	100
1997 Sayı	229	112	74	675	124	30674	829	32717
1997 Oran	0,70	0,34	0,23	2,06	0,38	93,76	2,53	100
1998 Sayı	217	119	89	735	96	29898	1013	32167
1998 Oran	0,67	0,37	0,28	2,28	0,30	92,95	3,15	100
1999 Sayı	181	82	84	564	104	29535	990	31540
1999 Oran	0,57	0,26	0,27	1,79	0,33	93,64	3,14	100

DİE Boşanma İstatistikleri 1999

1999 yılında açılan boşanma davalarını cinsiyete göre ele aldığımızda, kentte oturan kadınlar, erkeklere nazaran geçimsizlik nedeniyle daha fazla boşanma davası açmışlardır. Kentte oturan kadınlar için, ikinci sırada terk, üçüncü sırada cana kast ve pek fena muamele, sonra cürüm ve haysiyetsizlik, daha sonra akıl hastalığı ve nihayet zina boşanma sebepleri olarak gerçekleşmiştir. Köyde oturan kadınlar için bu sıralama şöyledir: geçimsizlik, terk, cürüm ve haysiyetsizlik, cana kast ve pek fena muamele, zina ve akıl hastalığı.

Kentte oturan erkekler için sıralama şu şekildedir: geçimsizlik, terk, zina, akıl hastalığı, cürüm ve haysiyetsizlik, cana kast ve pek fena muamele. Köyde oturan erkekler için geçimsizlikten sonra, oldukça yüksek bir sayıda terk nedeniyle boşanma davası açmaları ilginç bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine köyde oturan erkekler üçüncü neden olarak zina sebebiyle boşanma davası açarlarken, cürüm ve haysiyetsizlik ile cana kast ve pek fena muamele eşit oranlarda neden olarak ortaya çıkmaktadır.

Boşanma nedenleri ile yaş arasında bir ilişki kurulduğunda, bütün yaş gruplarında geçimsizlik en yüksek oranda gözlenmektedir. Geçimsizlik nedeni dışındaki boşanma sebeplerine cinsiyeti de dikkate alarak

baktığımızda bütün yaş grubu erkeklerde ve kadınlarda terk en önemli ikinci sebep olarak terk, üçüncü olarak zina gelmektedir.

SONUÇ

“Bir toplumda aile yapısı sosyal yapının bir göstergesi olmakta, sosyal ve ekonomik kalkınma ile aile müessesesi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır” (Erkal 1990:207). Sosyal değişme sürecinde aile, görevini ve önemini arttırmıştır. Bugün sağlam aile sağlam toplum formülü geçerliliğini korumaktadır. Ancak evlilik yolu ile kurulan aileleri tehdit eden en önemli faktörlerden bir olarak boşanmalar bugünün sosyal problemlerinden biridir. Konuya Türkiye açısından baktığımızda, boşanmalar bir sosyal problem olarak ortaya çıkmasa da, boşanmalarda etkili olan faktörleri bu günden tespit ederek geleceğe ilişkin kestirimlerde bulunmak mümkün olacaktır.

Tarihsel süreç içinde bir çok toplum boşanmayı özel şartlara bağlayarak, ailenin dağılmasının önüne geçmeye çalışmıştır. Çünkü toplumun merkezine yerleştirilen ailenin dağılışından bahsetmek, sadece küçük bir grubun dağılmasına işaret etmemekte, aynı zamanda toplumu da tehdit etmektedir. İşte bu sebeple, boşanma fikrine duyulan soğukluk, ABD hariç boşanmanın sosyolojisinin Batı ülkelerinde geç bir tarihte gelişmesini beraberinde getirmiştir. Ancak Durkheim’ın ifadesiyle, bir sosyal olgu bir başka sosyal olguyla açıklanabilirse, evliliğin olduğu yerde boşanma da olacaktır. Yine durkeimien bir söyleyişle, boşanma belirli bir oranda seyrediyorsa, bu evliliklerin ve ailelerin sağlıklı olduğuna işaret eder. Çünkü evlilik içinde gerilim yaşıyorsa bu boşanma yoluyla giderilebilecek fertlerin huzuru sağlanacak ve huzursuzluk topluma sirayet etmeyecektir. Fakat boşanmalar belirli bir oranın üstüne çıkarsa ya da düşerse bu hem ailelerde, hem evliliklerde, hem de toplumda sosyal problemlerin olduğuna işaret edecektir.

20. yüzyılın başından itibaren Avrupa’da ve Kuzey Amerika’da boşanmalar artmıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra Batı Avrupa ülkelerinde 1960’a kadar hemen hemen aynı kalmış, 1960’dan sonra hızla artarak 1980’e gelinceye kadar boşanmalar iki katına çıkmıştır. Bu boşanma sosyolojisine olan ilgiyi artırmış, boşanma öncesi, boşanma sırası ve boşanma sonrası ayrı ayrı ele alınıp incelenmektedir.

Türkiye’deki boşanmaların genel özelliklerine baktığımızda, yeniden evlenmeleri gösteren evlenme istatistikleri, evlenmelerle boşanmalar arasında sıkı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin hem

evlenmeler hem de boşanmalar sıkıntı dönemlerinde azalmakta, sosyal refah dönemlerinde artmaktadır.

Demografik değişkenler açısından gözlenen özellikler şu şekildedir; Yaş açısından boşanmalarda en yüksek düzey (boşanmaların yaklaşık yarısı) erkeklerde 25-34, kadınlarda 20-29 yaş aralığında; Boşanmaların %76’sında erkeğin yaşı kadının yaşından daha büyüktür; Boşanmaların yarısından fazlası evliliğin ilk beş yılında, en yüksek düzeyde ikinci yılda olmaktadır. On altı ve daha fazla yıl süren evliliklerde de boşanma oranları artış göstermektedir; Çocuksuz çiftler yine boşanmaların yarıdan fazlasını meydana getirirken, çocuk sayısının artışı ile boşanmalar arasında negatif bir ilişki ortaya çıkmaktadır; Okuma-yazama bilmeye boşanma sayısı hızlı bir yükseliş göstermektedir; Boşanma nedenleri içinde ilk sırada geçimsizlik, sonra terk ve zina gelmektedir; Boşanma davasını açan kadın ise geçimsizlik en önemli sebepken, erkekler için geçimsizlikten sonra zina ve terk gelmektedir; üç büyük kent (İstanbul, İzmir ve Ankara) boşanmaların daha yüksek olduğu kentlerdir; Ege, Marmara ve İç Anadolu Bölgeleri yine boşanmaların daha yüksek olduğu bölgelerdir.

KAYNAKÇA

- ARMAĞAN, İbrahim, (1983), Bilimsel Araştırma Yöntemleri Yöntembilim-2, Dokuz Eylül Güzel Sanatlar Fakültesi, İzmir.
- ARSLANTÜRK, Zeki ve AMMAN, M.Tayfun, (2000), Sosyoloji, (Kavramlar Kurumlar Süreçler Teoriler) Kaknüs, İstanbul.
- CANSEL, Erol, (1977), “Boşanmanın Dayandığı Esaslar”, Ellinci Yıl Armağanı 1925- 1975- Boşanma Hukuku Haftası, C:II, Sevinç, Ankara, s.67-111.
- ÇİLLOV, Haluk, (1990), “Türkiye’de Evlenme ve Boşanmaların Seyri”, Aile Yazıları 4, (Der.B.Dikeçliğil-A.Çiğdem), Aile Araştırma Kurumu, Ankara, s. 65-90.
- ÇAKIN, Akın, (1999), Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma, Adil, Ankara
- DİKEÇLİĞİL, Beylü, (1997), “Sosyal Yapı Analizi”, Yeni Türkiye, S:15, s.647-666.
- DPT, (1989), Türk Aile Yapısı, VI.Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu,
- ERKAL, Mustafa E., (1990), “Türkiye’de Boşanmalar ve Bazı Sapma Davranışlar”, I. Aile Şurası Bildirileri, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara.
- EYCE, Berrin, (2000), “Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı”, S.Ü. Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi, S:4, Star Ofset, Konya, s.223-244.
- T.C. BAŞBAKANLIK DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ, (1989), Evlilik İstatistikleri 1987, Ankara.

- GIDDENS, Anthony, (2000), Sosyoloji, (yay.haz.H.Özel-C.Güzel), Ayraç, Ankara.
- GÖKÇE, Birsen, (1976), "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", Hacettepe Üniversitesi Beşeri Bilimler Dergisi, C:8, S:1-2, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, s.46-67.
- GÖKÇE, Birsen, (1978), "Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S:1(Aralık 1978), Hacettepe Üniversitesi, Ankara, s.7-21.
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem, (1981), Çocukun Değeri, Gözlem, İstanbul.
- NİRUN, Nihat ve ÖZÖNDER, Cihat, (1989), "Türk Sosyo-Kültür Yapısı İçinde Normlar ve Fonksiyonları", Erdem, C:4, S:11 (Mayıs 1988), Türk Tarih Kurumu Ankara, s.339-353.
- NİRUN, Nihat, (1994), Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile Ve Kültür, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara.
- OĞUZOĞLU, H.C., (1956), Medeni Hukuk, C:II, Ankara.
- ÖZBAY, Ferhunde, (1984), "Kırsal Kesimde Toplumsal ve Ekonomik Yapı Değişmelerinin Aile İşlevlerine Yansımaları", Türkiye'de Ailenin Değişimi, (der.N.Erder), Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara, s.35-64.
- SENCER, Muzaffer ve IRMAK, Yakut, (1984), Toplum Bilimlerinde Yöntem, Say, İstanbul.T.C. BAŞBAKANLIK DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ, (1992), Boşanma İstatistikleri 1990, Ankara.
- T.C. BAŞBAKANLIK DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ, (2001), Boşanma İstatistikleri 1999, Ankara.
- TOLAN, Barlas, (1975), Toplum Bilimlerine Giriş, AİTİA, Ankara.
- TOPÇUOĞLU, Hamide, (1977), "Toplum ve Kültür Tiplerine Göre Boşanma Nedenleri", Ellinci Yıl Armağanı 1925- 1975-Boşanma Hukuku Haftası, C:II, Sevinç, Ankara, s.47-66.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, (1993) "Türk Ailesinin Genel Yapısı", Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi, C:1, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara,s.29-66.
- YIDIRIM, Cemal, (1991), Bilim Felsefesi, Remzi, İstanbul.